

1

Το ξύπνημα

Μ’αρέσει να ξυπνάω νωρίς το πρωί, όταν οι άλλοι ακόμη κοιμούνται και γύρω το σκοτάδι είναι βαθύ. Μισοκοιμισμένος ετοιμάζω τον καφέ και κάθομαι σε μια γωνιά και τον πίνω με μικρές γουλιές. Αισθάνομαι τον καφέ να κυλάει καυτός μέσα μου και νομίζω ότι πηγαίνει κατ’ ευθείαν στις φλέβες μου και κυκλοφορεί. Αισθάνομαι ότι ανεβαίνω ένα-ένα τα επίπεδα της συνείδησης και ξυπνάω. Άρα αρχίζω μια καινούργια μέρα· άρα υπάρχω. Ακόμη δεν σκέφτομαι τίποτε· άλλωστε, δεν είμαι σε θέση και να σκεφτώ πριν ξυπνήσω καλά· απλώς αισθάνομαι. Μήπως αυτό είναι μια πρώτη αναθεώρηση του πασίγνωστου «σκέφτομαι άρα υπάρχω» του Καρτέσιου, όπως επικράτησε να αναφέρεται από το εκλατινισμένο όνομά του ο Γάλλος Ντεκάρτ (Rene Descartes, 1596-1650);

Αισθάνομαι, άρα υπάρχω· επομένως, αντί «σκέφτομαι άρα υπάρχω» ή τουλάχιστον αισθάνομαι άρα υπάρχω πριν από το σκέφτομαι άρα υπάρχω. Στο κάτω-κάτω η αίσθηση ως λειτουργία των έμβριων όντων είναι πολύ πιο αρχέγονη από τη σκέψη.

Υπάρχουν πολλά ζωντανά που αισθάνονται πολύ καλά το κρύο, τη ζέστη, τη δίψα, την πείνα, το ευχάριστο ή δυσάρεστο γενικά, και όμως η σκέψη τους είναι ανύπαρκτη ή υποτυπώδης. Ακόμη και σ' αυτό το πιο προηγμένο είδος της φύσης, τον άνθρωπο, βρίσκεις πολλά δείγματα όπου η αίσθηση είναι πλήρως ανεπτυγμένη, ενώ η νόηση είναι πολύ κάτω από κάθε προσδοκία. Ωστόσο, αισθάνεσθαι και νοείν είναι δύο βασικές λειτουργίες επάνω στις οποίες στηρίζεται ο άνθρωπος. Είναι μόνον αυτά ή και κάτι παραπάνω; Θα δούμε αργότερα, προχωρώντας στην πορεία μας· όμως ακόμη δεν είμαι για σοβαρές σκέψεις, έτσι μισοκοιμισμένος και με το μυαλό να λειτουργεί μουδιασμένα. Το πολύ-πολύ να σκεφτώ πρακτικά τι δουλειές έχω να κάνω σήμερα και στην καλύτερη περίπτωση να τις βάλω σε μια λογική σειρά.

Να δύο έννοιες με τις οποίες ρυθμίζουμε σχεδόν ολόκληρη τη ζωή μας. Πρώτα η λογική είναι αυτή που μας βοηθά να οργανώσουμε τη ζωή μας· να βάλουμε σε σειρά τις προτεραιότητές μας, να μοιράσουμε τις προσπάθειές μας ανάλογα με τις επιθυμίες μας. Όμως μόνο μας βοηθά· και η ρύμη του λόγου στην ουσία αποκαλύπτει τι πρόκειται να επακολουθήσει. Δεύτερη έννοια, οι δουλειές που έχουμε να κάνουμε σήμερα· οι καθημερινές μας δραστηριότητες, οι συνηθισμένες και πότε-πότε ασυνήθιστες πράξεις που στηρίζουν το σήμερα και χτίζουν το αύριο του εαυτού μας. Είναι αυτές που μας επιτρέπουν να πατάμε γερά στο τώρα. Ο Χάιντεγκερ (Martin Heidegger, 1889-1976) το ονομάζει «βιομέριμνα» και το θεωρεί ένα πολύ σημαντικό παράγοντα στη φιλοσοφία του Είναι.

Αυτό το πέρασμα από τον ύπνο στην εγρήγορση, από την ανυπαρξία στην ύπαρξη, από το μηδέν στη συνειδητοποίηση του έσω και έξω κόσμου δεν θυμίζει λίγο τη γέννησή μας; Τα

σκόρπια κομμάτια από σκέψεις και συναισθήματα του ξυπνήματος δεν μοιάζουν με τις σκόρπιες και ασύνδετες αναμνήσεις που έχουμε από την πρώτη παιδική μας ηλικία; Αυτές οι αναμνήσεις ίσως αποτελούν μια θαμπή αντανάκλαση των πρώτων συνειδητοποιήσεων του εαυτού μας και του εξωτερικού κόσμου. Πόσες φορές ξεκομμένοι ήχοι ή μυρωδιές δεν μας μεταφέρουν αστραπιαία σε εμπειρίες της αυγής της ζωής μας; Εκείνα τα πρώτα βήματα στην παιδική ηλικία χωρίς αντίληψη τότε της σημασίας τους ήταν αυτά που σε μεγάλο βαθμό καθόρισαν την παρακάτω πορεία μας. Σε ποιο μέρος της γης βρέθηκε το αυγό από το οποίο βγήκαμε; Ποιοι ήταν οι γονείς του; Σε ποια κοινωνική και οικονομική τάξη ανήκαν; Ποια ήταν η θρησκεία τους;

Μοιάζει σαν με τη γέννησή σου να πρέπει να σπάσεις το τσόφλι του αυγού που σε κλείνει μέσα. Και άμα το σπάσεις, νομίζεις ότι βρίσκεσαι στον ελεύθερο αέρα, στον ανοικτό κόσμο. Δεν είναι όμως έτσι· ένα άλλο αυγό σε περικλείει, μεγαλύτερο αυτό, αλλά πάλι ο κόσμος σου είναι το εσωτερικό του. Είναι η οικογένειά σου. Και μετά από αυτό, η κοινωνική σου τάξη· και μετά η φυλετική σου ομάδα, το έθνος σου, η θρησκεία σου. Πόσα απ' αυτά τα τσόφλια που σε περικλείουν καλείσαι να σπάσεις; Και το άλλο ερώτημα είναι: είσαι πιο ελεύθερος έξω από το τελευταίο τσόφλι ή ανάμεσα σε δύο άλλα που σε βολεύουν; Και όταν, και αν σπάσεις το τελευταίο, ξέρεις αν υπάρχει και κάποιο ακόμη αυγό το οποίο δεν μπορείς να διακρίνεις; Σίγουρα υπάρχει, αλλά αυτό το θέμα κινείται πλέον στον χώρο της μεταφυσικής, οπότε ξεφεύγει από το ξεκίνημα αυτής της πορείας.

*Τα χρόνια που εξαγόρασε για πάντα
η φαντασία του τα λέει παιδικά.....*

Λέει ο φίλος μου, ο Διονύσης Σαββόπουλος. Αυτός δεν ξέρει ότι είναι φίλος μου· το ξέρω όμως εγώ. Είμαι μάλιστα απ' αυτούς που «κρατούν φίλιες από το ξήντα πέντε». Έτσι μέσα στις σελίδες που θα ακολουθήσουν, όπου θα υπάρχουν στίχοι χωρίς να αναφέρεται ο ποιητής, πρέπει να ξέρει ο αναγνώστης ότι ανήκουν στον Σαββόπουλο. Για πολλά χρόνια, ακόμη και τώρα, η έτοιμη ατάκα σε μια θέση ή σε μια κατάσταση που μου ερχόταν στο στόμα ήταν ένας στίχος από τραγούδια του Σαββόπουλου. Έμοιαζε σαν να είχε απάντηση για κάθε τι που με ενδιέφερε· και αυτή η απάντηση μου ταίριαζε πολύ. Ή μάλλον έδινε έκφραση, άρα έφερνε στην επιφάνεια κάθε τι που αισθανόμουν μέσα μου, αλλά έμενε ανέκφραστο και μουγγό.

*Δος μου τα λόγια επιτέλους
να μην είμαι μοναχός*

Θα μπορούσα να τον ονομάσω μεγαλύτερο αδελφό που με καθοδηγούσε, αν ο όρος του «μεγάλου αδελφού» δεν είχε τόσο κακή σημασία με την Οργουελική έννοια. Γι' αυτό λέω ότι ήταν σαν συμμαθητής από μεγαλύτερη τάξη του σχολείου που τον συναντούσα στα διαλείμματα και αυτός έλυνε τις απορίες μου και έβαζε λόγια σ' αυτά που αισθανόμουν. Θα έλεγα ότι μοιραζόμασταν την ίδια φιλοσοφία, που αυτός όμως τη διατύπωνε με λόγια, ενώ εγώ την αισθανόμουν. Όμως διάβασα τελευταία στο ωραίο βιβλίο του δημοσιογράφου Κώστα Μπλιάτκα ότι ο Σαββόπουλος δημιούργησε φιλοσοφία σε πολλούς ανθρώπους της γενιάς μας· και εκνευρίστηκα πολύ, γιατί και αυτό πρόλαβε να το πει κάποιος άλλος. Μπορώ όμως τώρα να κάνω ένα μικρό δώρο στον Διονύση Σαββόπουλο σαν μικρή ανταπόδοση αυτών που μου έδωσε. Διαβάζοντας εκ των υστέρ-

ρων αυτά τα τελευταία χρόνια βιβλία φιλοσοφίας, συνειδητοποίησα ότι η ποίηση του Σαββόπουλου κινείται καθαρά στη φιλοσοφία της ύπαρξης και του Είναι. Το ξέρει αυτό ο Διονύσης Σαββόπουλος;